

QASJA METODOLOGJIKE E MËSIMDHËNIES SË GJUHËS SHQIPE NË ARSIMIN E DETYRUAR

Mr.Sc. Hajrije Devetaku-Gojani
Instituti Pedagogjik i Kosovës

Përmbledhje

Mësimdhënia dhe të nxënit e gjuhës shqipe sipas planeve dhe programeve mësimore aktuale synohet të zhvillohet nëpërmjet shkathtësive të komunikimit, pjesë e së cilave janë edhe strukturat gjuhësore. Megjithatë integrimi i strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit dhe me tekstet letrare e jolettrare dhe anasjelltas është ende sfidë për mësimdhënësit e gjuhës shqipe.

Gjithashtu, përcaktimi i rezultateve të të nxënit brenda orës dhe përzgjedhja e aktiviteteve për ta ndihmuar arritjen e tyre, duke përfshirë edhe shfrytëzimin e burimeve të ndryshme të informacionit dhe të mjeteve të tjera mësimore, është përsëri një sfidë me të cilën ballafaqohen mësimdhënësit e gjuhës shqipe.

Sfidat e cituara më lart ishin pikënisje që hulumtimi të jetë i fokusuar në aspektin praktik të mësimin të gjuhës shqipe, në praktikën e qasjes metodologjike dhe në ndikimin e saj në zhvillimin dhe në përdorimin praktik të gjuhës dhe të shkathtësive të komunikimit.

Hulumtimi është hulumtim në veprim, i realizuar nëpërmjet metodës së vëzhgimit me ndihmën e protokollit të vëzhgimit. Popullacionin e përbëjnë mësimdhënësit e gjuhës shqipe në arsimin e detyruar në 8 shkolla në komunat: Prishtinë, Pejë, Istog, Obiliq dhe Klinë, kurse mostrën e përbëjnë 24 mësimdhënës që punojnë në shkollat e këtyre komunave.

Në të shumtën e rasteve në orët mësimore të vëzhguara planet e orës mësimore nuk reflektojnë rezultate të matshme dhe nuk janë udhërrëfyes për mësimdhënësit dhe për hapat që duhet ndjekur ata për realizimin me sukses të orës mësimore. Gjithashtu, në shumicën e rasteve, nuk realizohen të gjitha aktivitetet e planifikuara për orën e mësimin për shkak të menaxhimit jo të mirë të kohës. Planifikimi i qasjes metodologjike siguron pjesërisht arritjen e rezultateve të përcaktuara në planet dhe programet mësimore, pasi nuk planifikohen mjaftueshëm aktivitete me të cilat mund të bëhet ndërlidhja e

strukturave gjuhësore me shkathtësitë gjuhësore dhe me tekstet letrare e joletrare. Nuk vërehen dallime të theksuara sa i përket qasjes metodologjike të integritimit të shkathtësive të komunikimit në mes të arsimit fillor dhe të mesëm të ulët. Kur është fjala për zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, zhvillimi i shkathtësisë së të folurit është pjesa për të cilën punojnë pothuajse të gjithë mësime të mësimdhënësve, e cila praktikohet nëpërmjet ndërveprimit, diskutimeve të ndryshme, pyetjeve të hapura etj.

Teksti shkollor mbetet burimi kryesor i informacionit dhe i vetmi për shumicën e mësime të mësimdhënësve dhe puna e tyre varet kryekëput nga teksti shkollor, pothuajse në të gjitha fazat e orës mësimore. Përdorimi i materialeve dhe i mjeteve të tjera mësimore është i kufizuar dhe praktikohet nga një numër shumë i vogël i mësime të mësimdhënësve.

Rezultatet e hulumtimit shtrojnë nevojën e mbështetjes së mësime të mësimdhënësve në fushën e planifikimit mësimor, bazuar në qasjen e integruar të mësime të mësimdhënësve të gjuhës shqipe dhe fushave brenda saj. Po ashtu shtrojnë nevojën e mbështetjes së mësime të mësimdhënësve në integrimin e strukturave gjuhësore me tekstet letrare dhe joletrare dhe anasjelltas si dhe në integrimin e shkathtësive të komunikimit.

Fjalë kryesore: Shkathtësi të komunikimit, rezultate mësimore, ndërveprim, praktikë gjuhësore, struktura gjuhësore, tekste letrare dhe joletrare, vlerësim.

I. Hyrje

Qasja metodologjike për mësimin e gjuhës shqipe e bazuar në rezultatet e të nxënësve dhe në arritjet e nxënësve synon zhvillimin maksimal të shkathtësive të komunikimit të secilit nxënës. Ajo duhet të reflektohet në planifikim të mësimin, realizim të mësimin dhe në vlerësim, në mënyrë që t'i përmbushë kërkesat e planeve dhe programeve mësimore.

Në këtë punim janë trajtuar aspekte të ndryshme të mësime të mësimdhënësve të gjuhës shqipe, nëpërmjet së cilave vlerësohen qasja metodologjike dhe praktikatat e mësimin të gjuhës shqipe në arsimin e detyruar në 8 shkollat në të cilat është realizuar hulumtimi. Vlerësohet ndërlidhja dhe harmonizimi i planit të orës mësimore me aktivitetet që zbatohen brenda asaj ore dhe me rezultatet e përcaktuara në planet dhe programet zyrtare, duke pasur parasysh shkathtësitë e komunikimit dhe integrimin e strukturave gjuhësore me

tekstet letrare dhe joletrare. Në punim pasqyrohen gjithashtu të dhënat e përpunuara në grafikë, të cilët paraqesin aspekte të rëndësishme të mësimdhënies së gjuhës shqipe, përkatësisht shkallën e praktikës së këtyre aspekteve nga mësimdhënësit për të parë se cila është hapësira dhe rëndësia që u jepet në orët mësimore dhe sa ndihmojnë arritjen e rezultateve mësimore.

Hulumtimi nuk reflekton gjendjen e qasjes metodologjike të mësimdhënies së gjuhës shqipe në nivel vendi, mirëpo reflekton përvojat dhe praktikat e mësimdhënies së gjuhës shqipe në shkollat e përfshira në hulumtim, të cilat mund të shërbejnë për zhvillimin e hulumtimeve të tjera në këtë fushë.

Gjetjet e këtij hulumtimi në veprim do t'i shfrytëzoj për ti mbështetur mësimdhënësit e përfshirë në hulumtim në planifikimin e qasjes metodologjike si pjesë e planifikimit mësimor dhe në harmonizimin e aktiviteteve dhe të qasjes metodologjike me rezultatet e përcaktuara për orë dhe me rezultatet e përcaktuara në planet dhe programet zyrtare për vit. Mbështetjen e mësimdhënësve do ta bëj nëpërmjet organizmit të punëtorive dhe mentorimit në vendin e punës.

Qëllimi i hulumtimit

Vlerësimi i praktikave të mësimdhënies së integruar të gjuhës shqipe në arsimin e detyruar me qëllim të identifikimit të nevojave për përkrahje profesionale të mësimdhënësve të përfshirë në hulumtim.

Pyetjet e ngritura për studim:

1. Cilat janë praktikat dhe shkalla e zhvillimit të shkathtësive të komunikimit?
2. Cila është ndërlidhja në mes të rezultateve për orë mësimore me rezultatet e planeve dhe të programeve mësimore?
3. Sa ndërlidhen strukturat gjuhësore me tekstet letrare dhe joletrare dhe anasjelltas në procesin mësimor?
4. A shfrytëzohen burime të tjera të informacionit dhe mjete e materiale të tjera mësimore përveç tekstit shkollor, të cilat ndihmojnë arritjen e rezultateve të përcaktuara?

Metodologjia e hulumtimit

Hulumtimi është i bazuar në metodologjinë e hulumtimit në veprim dhe është realizuar nëpërmjet metodës së vëzhgimit dhe instrumentit të vëzhgimit. U përdor kjo qasje e metodologjisë hulumtuese për të mbledhur të dhëna nëpërmjet vëzhgimit për praktikën e mësimin të gjuhës shqipe dhe për qasjen metodologjike të mësimin të gjuhës shqipe në arsimin e detyruar dhe për të krakasuar me qasjen dhe me rezultatet e planeve dhe të programeve mësimore zyrtare. Gjithashtu janë krahasuar edhe planet e orës mësimore të mësimdhënësve për orët e vëzhguara në raport me aspektet e vëzhguara, me programet mësimore dhe me rezultatet e përcaktuara në to.

Popullacioni dhe mostra

Popullacionin e përbëjnë mësimdhënësit që punojnë në dy nivelet e arsimit të detyruar në komunat: Prishtinë, Pejë, Istog, Klinë dhe Obiliq, kurse për mostër kam marr 24 mësimdhënës në shkollat e këtyre komunave, përkatësisht 24 orë mësimore.

Kriteret për përzgjedhjen e mostrës

- ✓ Mësimdhënësit e përfshirë në hulumtim të jenë mësimdhënës në arsimin fillor dhe mësimdhënës të gjuhës shqipe në nivelin e dytë.
- ✓ Mësimdhënësit e përfshirë në vëzhgim të mos jenë nga shkollat dhe klasat në të cilat pilotohet kurrikula¹.

Instrumentet e hulumtimit

- Instrumenti për vëzhgimin e qasjes metodologjike të mësimdhënies së gjuhës shqipe.
- Instrumenti për futjen e të dhënave të aspekteve të vëzhguara.

Përshkrimi i instrumenteve

Protokolli i vëzhgimit për vlerësimin e praktikave të mësimdhënies së gjuhës shqipe përmban aspekte dhe fusha të rëndësishme për të gjitha fazat e orës mësimore, si: përcaktimin dhe strukturën e rezultateve, funksionin e

¹ Arsyeja se pse nuk janë përfshirë shkollat pilot të cilat janë duke e zbatuar kurrikulën është: në këto shkolla ka filluar një qasje e re metodologjike, e cila në qendër ka kompetencat dhe rezultatet e kompetencave. Hulumtimi është realizuar në shkollat të cilat punojmë me planet dhe programet ekzistuese dhe fokusi ka qenë në shkathtësitë e komunikimit, integrimin e tyre, duke përfshirë edhe strukturat gjuhësore.

rezultateve të të nxënit, ndërveprimin, integrimin e strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit dhe me tekstet letrare dhe joletrare, shfrytëzimin e burimeve të informacionit dhe të mjeteve të tjera mësimore, aktivizimin e nxënësve dhe mbështetjen e tyre në realizimin e aktiviteteve, ndjekjen e përparimit të nxënësve, vlerësimin e përcaktimit të aktiviteteve në raport me rezultatet e planifikuara për orë dhe me rezultatet e përcaktuara në planet dhe programet zyrtare.

Instrumenti për futjen e të dhënave për aspektet e vëzhguara është krijuar në programin Pivot Table në Exel dhe përmban të gjitha aspektet e veçanta të vëzhguara, të cilat do të paraqiten të përpunuara më poshtë.

Procedura e mbledhjes së të dhënave

Të dhënat janë mbledhur nëpërmjet vëzhgimit në orët mësimore të gjuhës shqipe. Janë vëzhguar 24 orë të plota mësimore, duke evidencuar në protokollin e vëzhgimit të gjitha aspektet e vëzhguara. Gjithashu, për t'i krahasuar aspektet e vëzhguara me rezultatet e planeve dhe të programeve mësimore dhe me rezultatet që mësimdhënësit/et kanë përcaktuar në orën përkatëse, janë mbledhur edhe planet mësimore të mësimdhënësit për orët e vëzhguara. Ato janë krahasuar me planet dhe programet mësimore zyrtare, përkatësisht me rezultatet e përcaktuara në to.

Procedura e analizës së të dhënave

Të dhënat janë analizuar në programin Pivot Table në Exel, duke paraqitur të dhënat cilësore dhe sasiore për aspektet e vëzhguara. Janë analizuar praktikat e qasjes metodologjike për orët e vëzhguara dhe janë krahasuar me rezultatet e përcaktuara për orë dhe me rezultatet e përcaktuara në planet dhe programet mësimore. Gjithashtu janë analizuar dhe janë krahasuar aspektet, të cilat kontribuojnë në arritjen e rezultateve të nxënit, në zhvillimin e shkathtësive të komunikimit dhe në integrimin e fushave brenda lëndës së gjuhës, funksionin e aktiviteteve të planifikuara dhe kontributin e tyre në rezultatet e të nxënit.

II. Rezultatet e studimit

Rezultatet e studimit përfshijnë të gjitha aspektet e vëzhguara, duke përfshirë edhe dokumentacionin në letër, të grupuara në: I. Pjesën e planifikimit të orës mësimore /përgatitjet paraprake, duke përfshirë edhe

pjesën e reflektimit të nxënësve për përmbajtjet mësimore që zhvillohen. II. Aspektet e grupuara në pjesën e zhvillimit të njësisë mësimore duke përfshirë realizimin e aktiviteteve, integrimin e tyre brenda fushave të lëndës së gjuhës shqipe, shfrytëzimin e burimeve të informacionit dhe mjetet tjera mësimore për realizimin e përmbajtjes. III. Aspektet e grupuara në pjesën e përfundimit, duke përfshirë reflektimin dhe përmbledhjen për njësinë mësimore, ndjekjen e përparimit të nxënësve dhe udhëzimet për detyrat e shtëpisë pas përfundimit të njësisë mësimore.

2.1. Planifikimi mësimor/përgatitjet paraprake për orën mësimore.

Nga 24 orët mësimore të vëzhguara, për 18 orë mësimore puna ishte planifikuar nga mësimdhënësit, kurse për 6 orë të tjera mësimdhënësit nuk kanë planifikuar fare.

Nga 18 orët për të cilat kishte plane mësimore, në 4 prej tyre nuk kishte rezultate apo objektiva të matshme me strukturë të qëndrueshme, të cilat na e sigurojnë matjen, vëzhgimin dhe arritjen e tyre, dhe në 2 nga 18 planet mësimore nuk kishte fare rezultate² të përcaktuara. Kjo do të thotë që nga 24 orët e vëzhguara, vetëm në 12 prej tyre mësimdhënësit kanë përcaktuar rezultate apo objektiva mësimore, 8 prej të cilëve e kanë pasur veprimin, 9 kanë pasur kushtin dhe 4 kanë pasur kriterin.

Aktivitetet e planifikuara për orët e mësimi, në shumicën e rasteve janë pjesërisht në funksion të arritjes së rezultateve të përcaktuara për orë. Vetëm 16.7% e aktiviteteve janë në harmoni të plotë me pritjet e përcaktuara për orë mësimore, të cilat ndihmojnë arritjen e rezultateve. 20.8% e aktiviteteve pjesërisht janë në funksion të arritjes së rezultateve, pasi jo të gjitha aktivitetet janë të drejtuara në këtë funksion. Megjithatë aktivitetet nuk kishin harmoni të kënaqshme me rezultatet e pritura, 62.50% e nxënësve kanë qenë aktivë në orën mësimore³. Aktivizimi dhe përfshirja e nxënësve në aktivitete gjithashtu ka sjell rezultate, mirëpo jo rezultate të cilat ishin planifikuar. Kjo për arsye se aktivitetet janë drejtuar ndryshe nga

² Rezultatet mësimore të përcaktuara për orë mësimore duhet që së paku t'i përfshijnë tri elemente kryesore në strukturën e tyre. Veprimin, kushtin dhe kriterin. Për shembull, Shkruan (Veprimi), një ese me 150 fjalë (Kushti) pa gabime (Kriteri).

³ Instrumeti për vëzhgim ka përfshirë edhe pjesën e angazhimit të nxënësve në të gjitha fazat e orës mësimore.

mësimdhënësit, janë fokusuar në përmbajtjet e njësive dhe në diskutimet e drejtuara nga mësimdhënësi.

Në planet mësimore jo të gjitha rezultatet e planifikuara janë shoqëruar me përshkrim të aktiviteteve. Gjithashtu në planet e orës mësimore nuk janë reflektuar aspektet që do të vlerësoheshin te nxënësit për njësitë dhe për orën mësimore (me përjashtim të disa rasteve në cilat janë reflektuar teknikat e vlerësimit sipas vlerësimit formativ) dhe nuk është reflektuar pjesa e aktiviteteve apo e detyrave të shtëpisë.

2.2. Realizmi i aktiviteteve, roli dhe funksioni i tyre

Aktivitetet e orës mësimore në fazën hyrëse të saj kanë filluar kryesisht me përsëritje dhe reflektim për njësitë mësimore paraprake. Reflektimi në pjesën hyrëse të orëve mësimore të vëzhguara është bërë në shumicën e rasteve. Në mes të përsëritjeve nga njësia paraprake dhe reflektimit për njësinë e re që u zhvillua, në shumicën e rasteve, nuk është vërejtur ndërlidhja.

Në pjesën kryesore të zhvillimit të aktiviteteve përqendrimi në vëzhgim është fokusuar në: *Integrimin e strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit; integrimin e teksteve letrare dhe joletrare me strukturat gjuhësore; përcaktimin e aktiviteteve në funksion të zhvillimit të shkathtësive të komunikimit dhe të njohurive gjuhësore; përcaktimin e aktiviteteve në funksion të arritjes së rezultateve për orën mësimore; shkallën e përkrahjes së nxënësve në aktivitete; shkallën e ndërlidhjes së shpjegimeve me shembuj dhe situata konkrete; praktikat e ndërveprimit në klasë; përdorimin e burimeve të ndryshme të informacionit përveç tekstit bazë; përdorimin e materialeve dhe mjeteve mësimore për ta ndihmuar zhvillimin e aktiviteteve.* Roli dhe funksioni i aktiviteteve të realizuara në orët e vëzhguar pasqyrohet në të dhënat dhe grafikët në vijim, të cilat janë mbështetur në instrumentin e vëzhgimit.

2.2.1. Integrimi i strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit

Temat për të cilat ka pasur qasje integruese janë të pakta, megjithatë vlen të përmenden aspektet që kryesisht janë trajtuar dhe që mbështesin qasjen e integruar të zhvillimit të njësive mësimore dhe mësimin në përgjithësi.

Për zhvillimin e shkathtësive të dëgjimit dhe të folurit në orët e vëzhguara kanë ndihmuar aspektet që mësimdhënësit i kanë trajtuar për rregullat gjuhësore dhe për praktikat gjuhësore, për të cilat nxënësit kanë diskutuar. Zhvillimi i të folurit nëpërmjet temave dhe njësive mësimore gramatikore në orët e vëzhguara prek njësitë mësimore për foljet dhe përdorimin e tyre në kohë, për lidhëzat dhe përdorimin e tyre në fjali. Zhvillimi i shkathtësisë së leximit është bërë nëpërmjet analizës në aspektin gjuhësor të teksteve, duke pasur në fokus intonacionin, shqiptimin e drejtë të fjalëve dhe fjalive në tekstet e dhëna dhe duke respektuar shenjat e pikësimit. Zhvillimi i shkathtësisë së shkrimit brenda orës mësimore në orët e vëzhguara është bërë nëpërmjet eseve dhe teksteve të tjera të shkurtra, nëpërmjet të cilave është praktikuar drejtshkrimi i fjalëve dhe pjesërisht edhe struktura e fjalisë dhe e tekstit. Kjo nuk është bërë në nivel të kënaqshëm dhe nga të gjithë mësimdhënësit. Zhvillimi i aspekteve të përmendura më lart nuk është paraprirë me kriteret përkatëse të planifikuara në planin e orës mësimore, mirëpo kjo është realizuar nga një numër i mësimdhënësve. Trajtimi i temave me përmbajtje gramatikore në raport me trajtimin e përmbajtjeve të tjera që kanë të bëjnë me tekstet letrare dhe joletrare ishte i pakët.

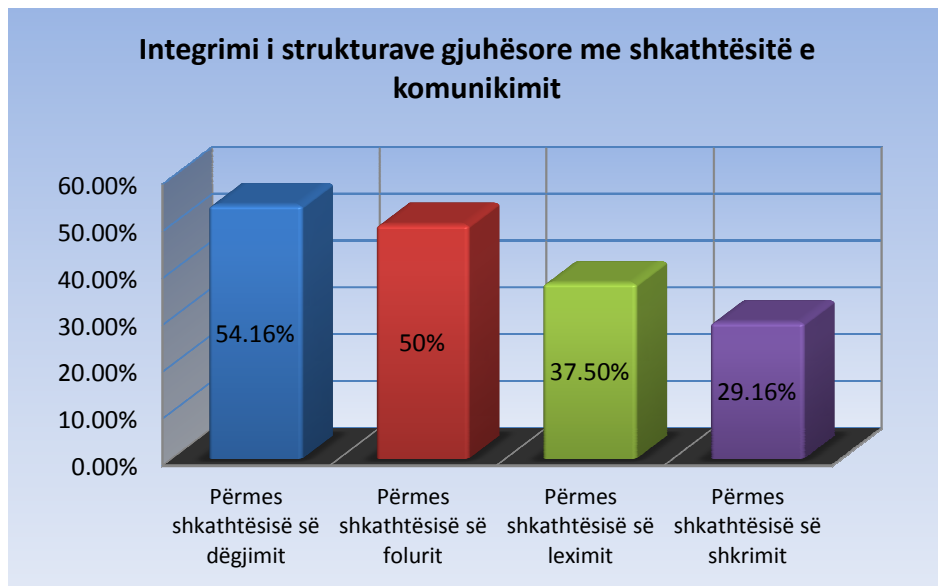
Sa i përket shkallës së integritetit të strukturave gjuhësore në raport me zhvillimin e shkathtësive të komunikimit, nuk vërehen dallime të theksuara në mes të nivelit të arsimit fillor dhe arsimit të mesëm të ulët. Dallimet më të theksuara në mes të dy niveleve të arsimit të detyruar për zhvillimin e shkathtësisë së të folurit për përmbajtje gramatikore më së shumti vërehet në arsimin e mesëm të ulët. Githashtu nuk janë vërejtur dallime të theksuara në mes të mësimdhënësve të shkollave rurale dhe urbane në qasjen metodologjike. Integrimi i plotë i strukturave gjuhësore është vërejtur në një orë mësimore rurale në klasën e katërt dhe në një orë mësimore urbane në klasën e tetë.

Problemet më të theksuara janë reflektuar në shkallën e integritetit të strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit, përderisa integrimi brenda shkathtësive duket të jetë më i lehtë dhe provohet të bëhet nga shumica e mësimdhënësve, pa marrë parasysh nëse kemi të bëjmë me shkollë rurale apo urbane.

Vlen për t'u përmendur se nga 24 orët mësimore të vëzhguara, vetëm në 2 orë mësimore, në klasat 4 dhe 8, është vërejtur integrim i plotë i strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit.

Integrimi i strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit, sipas të dhënave nga orët e vëzhguara arrin përqindjen si në grafikun në vijim.

Grafiku 1. Integrimi i strukturave gjuhësore

Të dhënat nga grafiku tregojnë se integrimi i strukturave gjuhësore më së shumti është vërejtur nëpërmjet shkathtësisë së dëgjimit dhe të folurit, përkundrajt shkathtësive të leximit dhe të shkrimit. Është e rëndësishme se në bazë të rezultateve të orëve mësimore të vëzhguara që janë pasqyruar në grafikun e dhënë janë në fokus të zhvillimit së paku dy shkathtësi të komunikimit në të njëjtën orë mësimore. Për shembull shkathtësitë e dëgjimit me shkathtësitë e të folurit, shkathtësitë e të folurit me shkathtësitë e leximit dhe shkathtësitë e leximit me shkathtësitë e shkrimit.

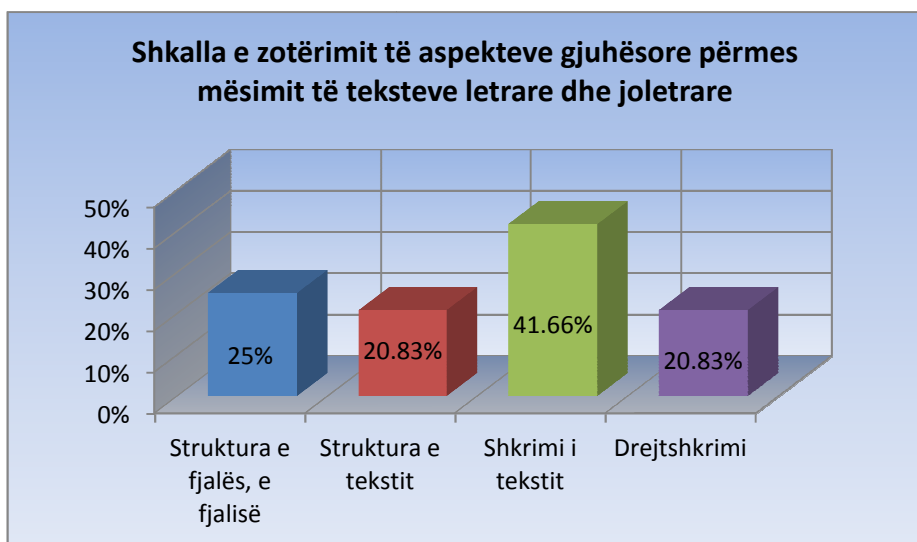
2.2.2. Integrimi i teksteve letrare dhe joletrare me strukturat gjuhësore

Krahas mësimit të teksteve letrare dhe joletrare, apo krahas mësimit për tregimet dhe llojet e tyre, për letrat, tekstet informative, për vjershat dhe poezitë etj, mësimdhënësit kanë diskutuar më nxënës edhe për aspekte të cilat kanë prekur strukturat gjuhësore si: struktura e fjalës, e fjalisë, e tekstit dhe për drejtshkrimin, megjithëse këto nuk ishin pjesë e planit të punës së tyre për njësinë dhe përmbajtjen mësimore dhe nuk janë organizuar aktivitete të qëllimshme për të integruar tekstet letrare dhe joletrare me strukturat gjuhësore.

Bazuar në të dhënat e vëzhgimit, vetëm në 5 orë mësimore është arritur që në tekstet e përpunuara të trajtohen edhe struktura e fjalës, fjalisë dhe e tekstit, ndërsa në 6 orë mësimore janë trajtuar praktikatat e drejtshkrimit. Në 10 orë mësimore është praktikuar shkrimi i teksteve të shkurtëra letrare nëpërmjet së cilave është zhvilluar edhe shkathtësia e shkrimit.

Shkallën e zotërimit të strukturave gjuhësore, përkatësisht të disa aspekteve gjuhësore nëpërmjet mësimin të teksteve letrare dhe jolettrare mund ta shihni si në grafikun në vijim.

Grafiku 2. Shkalla e zotërimit të aspekteve gjuhësore

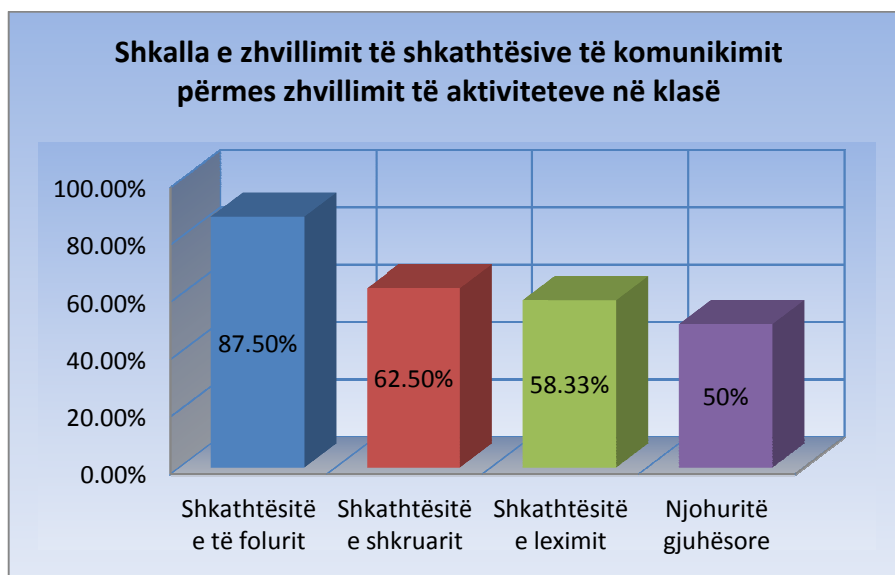
Siç shihet nga të dhënat e grafikut për shkallën e zotërimit të aspekteve gjuhësore nëpërmjet mësimin të teksteve letrare dhe jolettrare, ka dominuar shkrimi i tekstit, mirëpo zhvillimi i aspekteve të tjera gjuhësore që lidhen me strukturën e fjalës, fjalisë, me strukturën e tekstit dhe me drejtshkrimin janë aspekte që më pak janë vërejtur në qasjen metodologjike të mësimdhënësve të vëzhguar.

Vlen të theksohet se integrimi i teksteve letrare dhe jolettrare me strukturat gjuhësore ka shkallë pothuajse të njëjtë të zbatimit si te mësimdhënësit që punojnë në shkollat rurale, ashtu edhe te mësimdhënësit të cilët punojnë në shkollat urbane, bazuar në orët e vëzhguara. Nuk janë vërejtur dallime në qasjen metodologjike, në mënyrën e integrimit të fushave dhe të strukturave gjuhësore me tekstet letrare dhe jolettrare dhe në mënyrën e zhvillimit të shkathtësive të komunikimit.

2.2.3. Përcaktimi i aktiviteteve në funksion të zhvillimit të shkathtësive të komunikimit dhe të njohurive gjuhësore

Zhvillimi i shkathtësive të komunikimit është praktikë e shumicës së mësimeve të gjuhës shqipe në arsimin e mesëm të ulët dhe e mësimeve të arsimit fillor. Shkathtësia e të folurit sipas orëve të vëzhguara është dominuese dhe e praktikojnë shumica apo 87.50% e mësimeve, pastaj radhitet shkathtësia e shkrimit me 62.50% dhe shkathtësia e leximit me 58.33%, kurse trajtimi i njohurive gjuhësore arrin 50% të zbatueshmërisë. Shkalla e zhvillimit të shkathtësive të komunikimit dhe e njohurive gjuhësore bazuar në orët e vëzhguara pasqyrohet në grafikun në vijim.

Grafiku 3. Shkalla e zhvillimit të shkathtësive të komunikimit

Siç shihet në grafikun e mësipërm, përzgjedhja e aktiviteteve nga mësuesit më pak ka ndihmuar zhvillimin e njohurive gjuhësore në raport me shkathtësitë e komunikimit. Zhvillimi i njohurive gjuhësore nga mësuesit është bërë kryesisht nga temat me përmbajtje gramatikore, përderisa zhvillimi i shkathtësive të komunikimit është bërë nëpërmjet temave dhe njësive mësimore me përmbajtje të ndryshme.

Rast studimor: Aktivitetet në funksion të zhvillimit të shkathtësive të komunikimit dhe të njohurive gjuhësore brenda orës mësimore.

Njësia mësimore: Karroca e Qendrimit⁴; klasa 4; Tipi i orës Zhvillim.

Hapi i parë: Mësimdhënësja ka paraqitur një poster para nxënësve, pamja e të cilit reflektonte përmbajtjen që do të zhvillohej. Në poster ishte një djalosh, i cili po kryente punë të rënda fizike me karrocën e tij, kurse pran tij ishte njeriu i cili e kishte paguar djaloshin që ta shtyente me duar karrocën e mbushur përplot me gjëra ushqimore deri në shtepinë e tij. Mësuesja kërkoi nga nxënësit që të përgjigjen në pyetjet:

- Çfarë pune bën ky fëmijë?
- A mendoni se këtë punë duhet ta bëj ky fëmijë? Arsyetoni pse?
- Pse është i detyruar ta kryej këtë punë?
- Kush duhet ta ndihmojë këtë fëmijë?

Pjesa ku nxënësit zhvilluan shkathtësitë e të folurit

Pas çdo pyetje nxënësit shprehnin mendimet e tyre për natyrën e punës që po bënte fëmija. Ata sjellnin argumentet dhe kundërgargumentet e tyre për të drejtat e fëmijës, përkatësisht për shkeljen e të drejtave të tij.

Hapi i dytë: Mësimdhënësja i udhëzoi nxënësit që ta lexojnë individualisht tekstin me titull: Karroca e Qendrimit. Ajo kërkoi nga nxënësit që gjatë leximit ti identifikojnë të drejtat që po i shkelen fëmijës dhe ti shkruajnë ato në fletoren e tyre. Pas leximit individual, nxënësit diskutuan në grup për të drejtat që po i shkelen Qendrimit. Secili nxënës tregon se cilat të drejta i kanë identifikuar gjatë leximit individual. Pas diskutimit të përbashkët, mësimdhënësja kërkoi nga nxënësit që ti shkruajnë në nivel të grupit të drejtat që i janë shkelë Qendrimit. Ato janë paraqitur para klasës nga një përfaqësues i secilit grup dhe pastaj janë shkruar në tabelë. Përderisa nxënësit shkruanin shkeljen e të drejtave të Qendrimit në tabelë, mësuesja i sugjeronte ata/ato për gabimet gjuhësore eventuale, të cilat nxënësit i përmirësonin.

Pjesa ku nxënësit zhvilluan shkathtësitë e leximit, shkathtësitë e të folurit, shkathtësitë e shkrimit dhe drejtshkrimin.

Hapi i tretë: Mësimdhënësja vazhdoi me pyetje të tjera për të ardhur te mesazhi kryesor:

- Si duhet ndihmuar këta fëmijë?
- Kush duhet të kujdeset për këta fëmijë?

Nxënësit u nxitën për të dhënë përgjigje në pyetjet e dhëna. Pas 3-4 përgjigjeve të nxënësve, mësimdhënësja kërkoi nga nxënësit që të shkruajnë individualisht nga një fjali për të dhënë mesazhin për tregimin. 4-5 fjali/mesazhe u lexuan. Për secilën fjali/mesazh të lexuar, mësuesja vazhdoi me pyetjet: Çfarë fjalie është kjo? Çka shpreh? Me cilën shenjë të pikësimit përfundon?

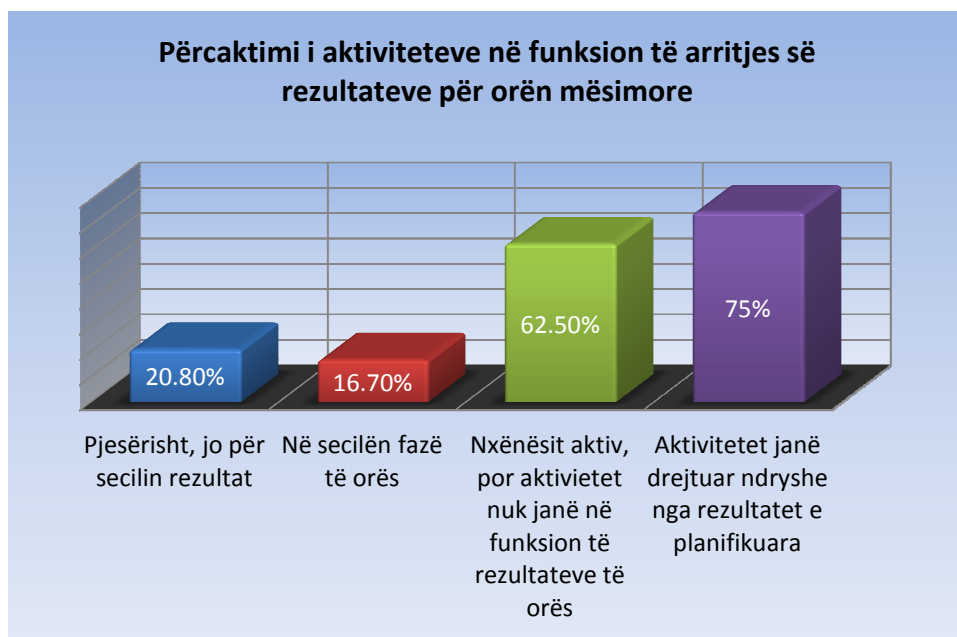
Në fund të orës mësimore mësimdhënësja u dha nxënësve për detyrë shtëpie që t'u përgjigjen me shkrim pyetjeve të dhëna në libër.

Pjesa ku nxënësit zhvilluan shkathtësitë e të folurit, shkathtësitë e shkrimit dhe Njohuri gjuhësore

⁴ Gjatë realizimit të kësaj njësie mësimore, përveç zhvillimit të shkathtësive të komunikimit dhe trajtimit të disa aspekteve me përmbajtje nga njohuritë gjuhësore, u bë ndërlidhja edhe me lëndën edukatë qytetare, pasi në tregim pasqyrohej shkelja e të drejtave të fëmijës.

Mbështetur në planet e orës mësimore të mësimdhënësve dhe në vëzhgimin e bërë në orët mësimore, shohim se në shumicën e rasteve aktivitetet nuk ndihmojnë saktësisht arritjen e rezultateve, sepse ato realizohen ndryshe nga ato që janë planifikuar apo nuk janë planifikuar aktivitete për të gjitha rezultatet e pritura mësimore. Gjithashtu është vërejtur se ka raste kur aktivitetet janë përcaktuar plotësisht në funksion të arritjes së rezultateve, mirëpo ato nuk janë realizuar të gjitha brenda orës mësimore për shkak të menaxhimit jo të mirë të orës. Vetëm 16.70% e aktiviteteve janë në funksion të plotë të arritjes së rezultateve të orës mësimore.

Grafiku 4. Përcaktimi i aktiviteteve

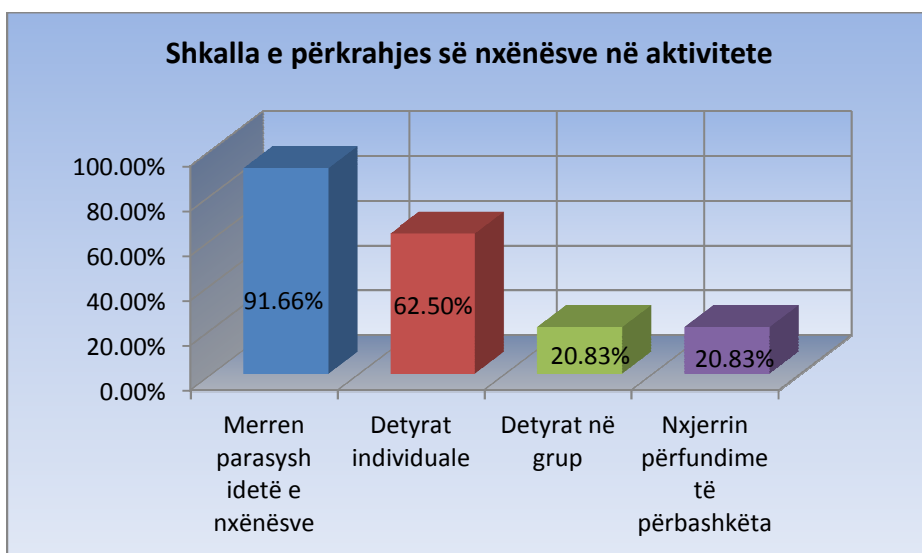

Megjithëse aktivitetet nuk janë në nivel të kënaqshëm në funksion të arritjes së rezultateve për orë mësimore, gjatë vëzhgimit është vërejtur se nxënësit në pjesën më të madhe të aktiviteteve ishin aktivë në të gjitha fazat e orës. Gjatë zhvillimit të aktiviteteve, në 62.50% të orëve mësimore të vëzhguara nxënësit ishin aktivë, mirëpo kjo nuk mundësonte arritjen e rezultateve të planifikuara për orë për shkak se 75% e aktiviteteve mësimore janë planifikuar dhe janë drejtuar ndryshe nga mësimdhënësit dhe jo në funksion të rezultateve të planifikuara për orë.

2.2.5. Përkrahja e nxënësve në aktivitete në orën mësimore të gjuhës shqipe

Gjatë zhvillimit të aktiviteteve në orët mësimore të vëzhguara nxënësit janë përkrahur që të bëhen pjesë e punës së përbashkët në procesin mësimor. Mënyrat e përkrahjes bazuar në orët e vëzhguara kanë qenë të ndryshme dhe ato janë vërejtur nëpërmjet dhënies së ideve nga nxënësit, punës individuale apo në grup, në fazën e nxjerrjes së përfundimeve për temat apo njësitë mësimore. Shkalla e përkrahjes dhe mënyrat e përkrahjes paraqiten në grafikun në vijim.

Grafiku 5. Shkalla e përkrahjes së nxënësve në aktivitete

Siç shihet nga grafiku, mënyra më e shpeshtë apo më dominuese e përkrahjes së nxënësve në aktivitete është nëpërmjet marrjes parasysh të ideve të nxënësve, e cila përfaqësohet me 91.66%. Format e tjera të përkrahjes kanë qenë nëpërmjet punës individuale me 62.50%, nëpërmjet detyrave në grup me 20.83% dhe nëpërmjet nxjerrjes së përfundimeve të përbashkëta me 20.83%.

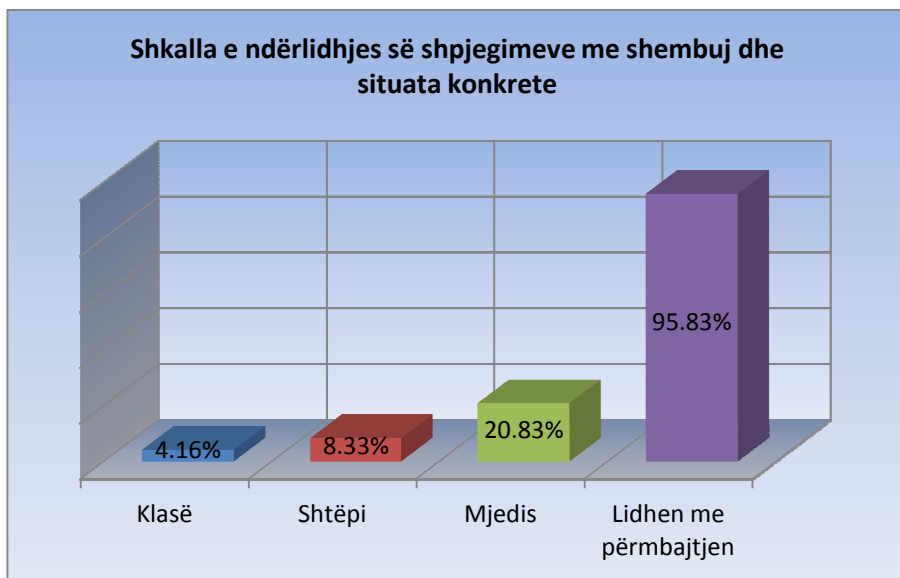
2.2.6. Lidhja e shembujve me situata konkrete

Nga të dhënat e nxjerra nga vëzhgimi, vërejmë se shembujt për të cilët është diskutuar në klasë gjatë shpjegimit të përmbajtjeve të ndryshme nuk kanë

trajtuar situata nga klasa, shtëpia, familja apo rrethi ku jetojnë nxënësit, mirëpo shembujt e dhënë kryesisht janë lidhur me përmbajtjet mësimore.

Grafiku në vijim pasqyron shkallën e përfaqësimit të shembujve gjatë shpjegimit të përmbajtjeve mësimore dhe situatat që reflektojnë.

Grafiku 6. Shkalla e ndërlidhjes së shpjegimeve

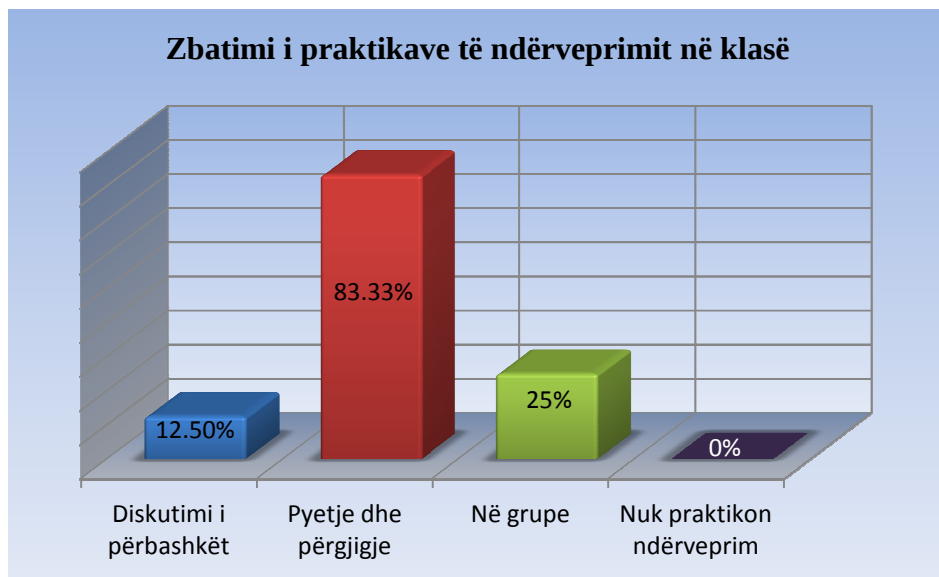

Siç shihet në grafik, pjesa më e madhe e shembujve është lidhur me përmbajtjet mësimore, e cila arrin në 95.83%. Shembujt e prezantuar me situata të tjera kanë qenë të paktë, si: shembujt që janë lidhur me situata nga klasa 4.16%, shembujt që janë lidhur me situata nga shtëpia 8.33% dhe shembujt që janë lidhur me situata nga mjedisi kanë qenë 20.83%.

2.2.7. Praktikat e ndërveprimit në klasë

Mësimdhënia dhe nxënia e gjuhës shqipe në orët e vëzhguara është realizuar edhe nëpërmjet disa praktikave të ndërveprimit, të cilat janë realizuar nëpërmjet diskutimeve dhe punës në grupe, nëpërmjet pyetjeve dhe përgjigjeve në shumicën e fazave të orës mësimore të gjuhës shqipe. Grafiku në vijim pasqyron shkallën dhe mënyrat e zbatimit të praktikave ndërvepruese.

Grafiku 7. Zbatimi i praktikave të ndërveprimit

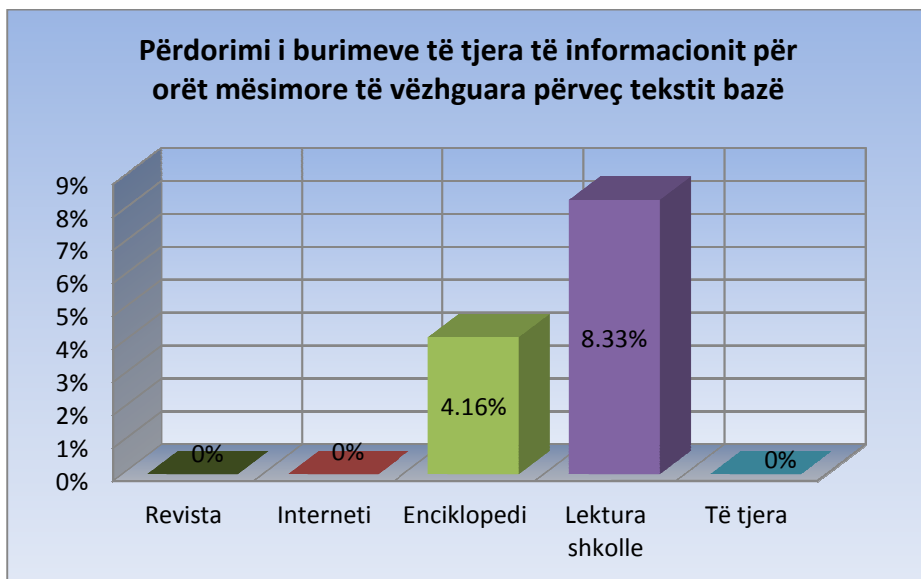

Siç shihet në grafikun e dhënë, praktikat e ndërveprimit kryesisht realizohen nëpërmjet pyetjeve dhe përgjigjeve. Gjithashtu të dhënat e grafikut tregojnë se një përqindje relativisht e mirë e mësimeve të vëzhguara, për të zhvilluar mësimin e gjuhës shqipe, përveç pyetjeve dhe përgjigjeve, praktikojnë edhe diskutimin e përbashkët dhe punën në grupe. Vlen për t'u theksuar se nga 24 orët e vëzhguara nuk ka raste në të cilat mungon qasja e mësimit ndërveprues.

2.2.8. Përdorimi i burimeve të tjera të informacionit përveç tekstit bazë

Mësimeve gjatë gjithë procesit mësimor, duke filluar nga përgatitjet paraprake, zhvillimi i mësimit dhe vlerësimi i nxënësve për mësimet e zhvilluara, zakonisht kanë përdorur vetëm një burim të informacionit, pra tekstin bazë për klasën përkatëse. Janë shumë të rralla rastet kur mësimeve kanë përdorur ndonjë burim tjetër të informacionit. Si burime të tjera janë përdorur enciklopedi apo lektura shkollore. Shkallën e përdorimit të burimeve të tjera të informacionit mund ta shihni në grafikun në vijim.

Grafiku 8. Përdorimi i burimeve të tjera të informacionit

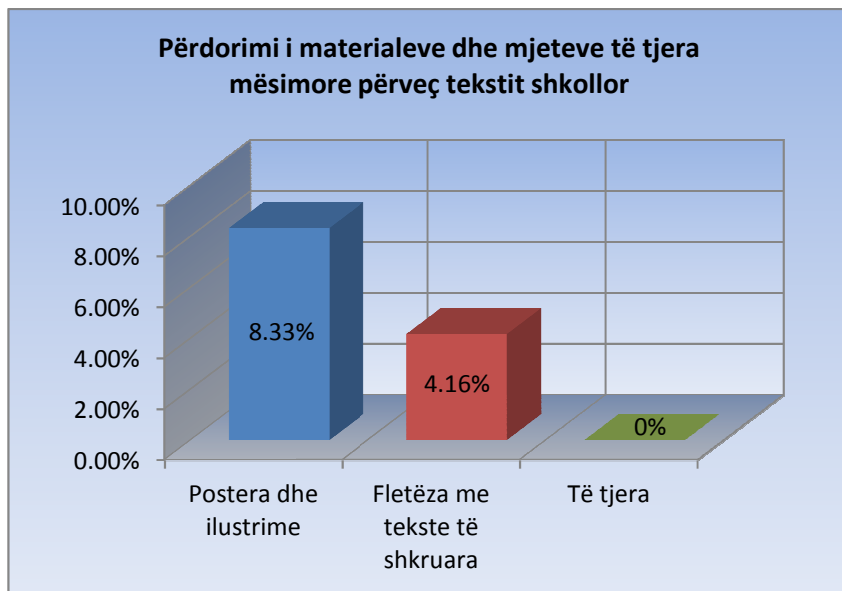
Siç shihet në grafikun në vijim, përveç tekstit bazë, 4.16% e mësimeve të vëzhguara apo vetëm në 1 nga 24 orët e vëzhguara është përdorur enciklopedia, kurse 8.33% e mësimeve të vëzhguara ose në 2 nga 24 orët e vëzhguara janë përdorë lektura shkollore.

2.2.9. Përdorimi i materialeve dhe mjeteve mësimore për ta ndihmuar zhvillimin e aktiviteteve

Zhvillimi i aktiviteteve mësimore, siç u përmend edhe më lart, kryekëput mbështetet në tekstin shkollor, përkatësisht në përmbajtjet dhe aktivitetet e pasqyruara në tekstin shkollor. Përdorimi i materialeve dhe i mjeteve të tjera mësimore, bazuar në orët e vëzhguara, nuk duket të jetë praktikë e mësimeve të vëzhguara tanë. Nga 24 orët e vëzhguara, vetëm dy apo 8.33% e mësimeve të vëzhguara përdorin posterë apo ilustrime të ndryshme dhe vetëm një apo 4.16 e mësimeve të vëzhguara përdorin fletëza me tekste të shkruara, me të cilat u krijua mundësi për zhvillimin e imagjinatës, kreativitetit dhe logjikës së nxënësve. Gjithashtu vlen të përmendet se 2 nga 24 mësime të vëzhguara në orët e të cilëve janë praktikuar materiale dhe mjete të tjera mësimore u takojnë shkollave rurale, kurse mësime të vëzhguara të tretë i takon shkollës urbane.

Gjithsej vetëm në 3 nga 24 orët e vëzhguara ose 12.50% e mësimeve kanë praktikuar edhe materiale dhe mjete të tjera mësimore ndihmëse. Shkalla e përfundimit dhe e përdorimit të materialeve dhe mjeteve të tjera mësimore paraqitet në grafikun në vijim.

Grafiku 9. Përdorimi i materialeve dhe mjeteve të tjera

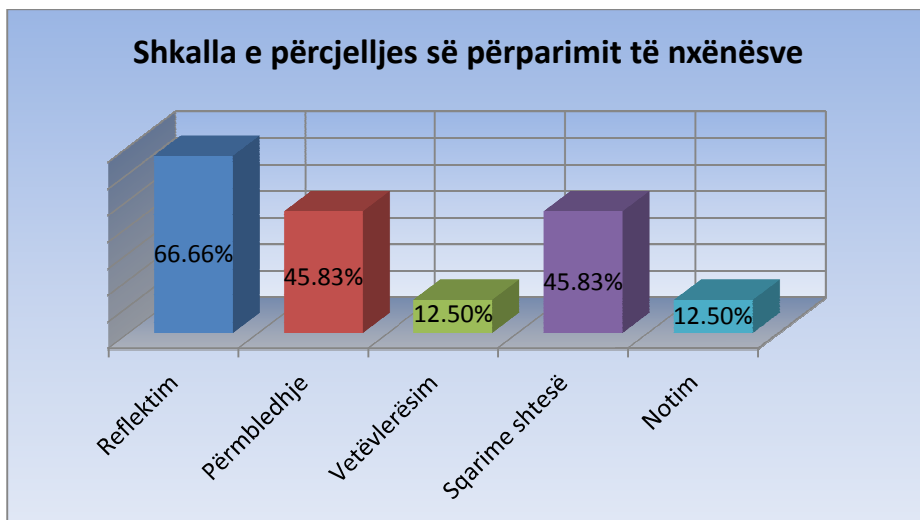

2.3. Përfundimi i aktiviteteve të orës mësimore, vlerësimi dhe detyrat e shtëpisë

Pjesa e përfundimit të aktiviteteve dhe reflektimit për to zakonisht është bërë në fund të orës mësimore. Kjo nuk është bërë nga të gjithë mësuesit, pasi koha që kishin në dispozicion nuk është menaxhuar si duhet.

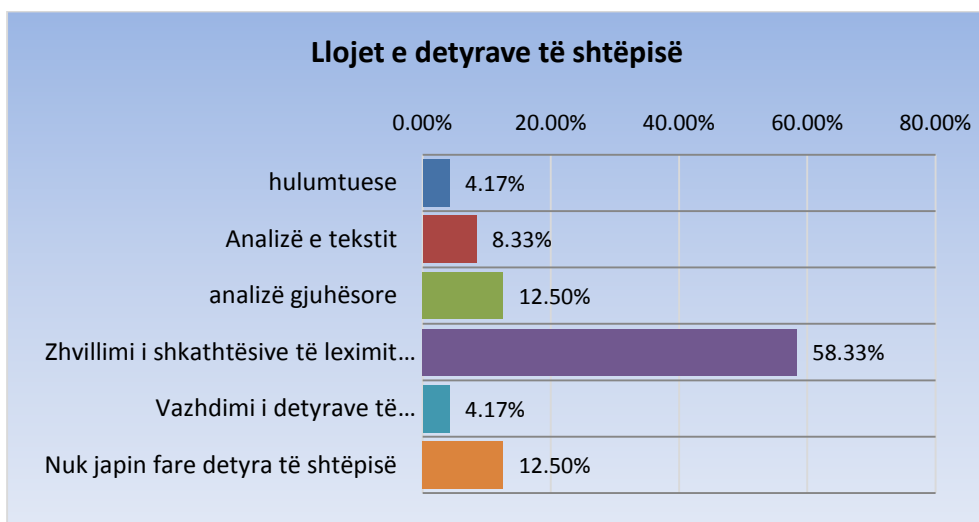
Në pjesën përfundimtare të orës, nëpërmjet reflektimit dhe përmbledhjeve për njësitë apo përmbajtjet mësimore, është vlerësuar edhe shkalla e përparimit të nxënësve. Mbështetur në nevojat e mëtutjeshme të nxënësve për përmbajtjet e trajtuara gjatë orës së mësimi, shumica e mësuesve kanë dhënë sqarime shtesë. Disa nga mësuesit kanë praktikuar edhe vlerësimin e nxënësve me notë apo me ndonjë përshkrim tjetër. Shkalla, vlerësimi dhe format e vlerësimit të përparimit të nxënësve janë pasqyruar në grafikun në vijim.

Grafiku 10. Shkalla e përcjelljes së përparimit

Detyrat e shtëpisë për nxënës i praktikojnë një numër i konsideruar i mësimeve. Disa nga detyrat e shtëpisë është vërejtur se i plotësojnë aktivitetet e zhvilluara në klasë, kurse disa të tjera u janë dhënë nxënësve si rezultat i mosarritjes së zhvillimit të disa aktiviteteve të planifikuara në klasë. Disa nga mësimeve nuk japin fare detyra të shtëpisë. Llojet e detyrave të shtëpisë dhe shkalla e tyre në përqindje pasqyrohet në grafikun në vijim.

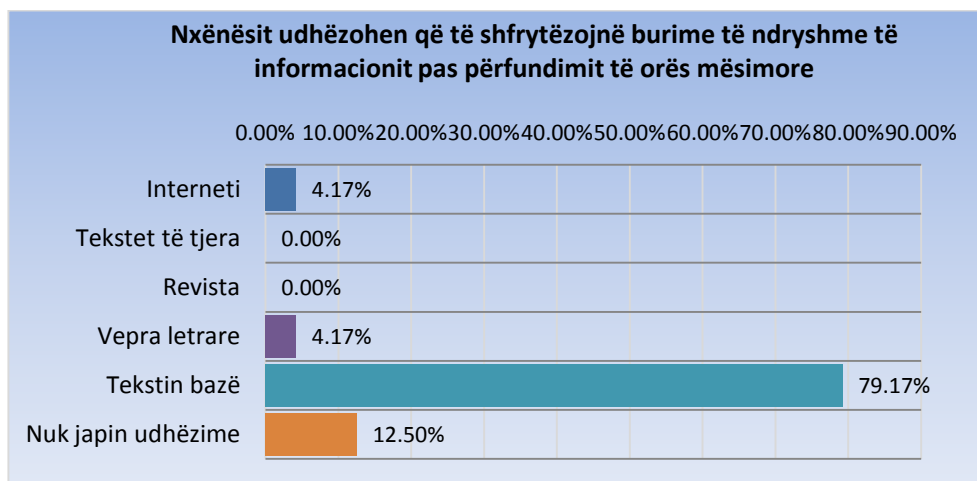
Grafiku 11. Llojet e detyrave të shtëpisë

Siç pasqyrohet në grafik, 58.33% e mësimeve kanë dhënë detyra të shtëpisë, nëpërmjet së cilave zhvillohen shkathtësitë e leximit dhe të shkrimit, kurse më të pakta janë detyrat të cilat i kanë dhënë mësimeve për t'i zhvilluar shkathtësitë hulumtuese dhe detyrat që plotësojnë realizimin e aktiviteteve të papërfunduara në klasë. Detyra me të cilat zhvillohet shkathtësia për analizë të tekstit kanë dhënë 8.33% e mësimeve, detyra me të cilat zhvillohet aftësia për të bërë analizë gjuhësore kanë dhënë 12.50% e mësimeve. Vlen për t'u përmendur se 12.50% e mësimeve nuk kanë dhënë fare detyra të shtëpisë.

Për realizimin e detyrave të shtëpisë nxënësit kryesisht janë udhëzuar që të shfrytëzojnë tekstin shkollor bazë. Shumica apo 79.17% e mësimeve i kanë udhëzuar nxënësit që ta përdorin tekstin bazë. Vetëm 4.17% e mësimeve i kanë udhëzuar nxënësit për shfrytëzimin e burimeve në internet apo në ndonjë vepër letrare. Vlen të përmendet se 12.50% e mësimeve nuk kanë dhënë fare udhëzime për detyra të shtëpisë, sepse nuk kanë dhënë fare detyra.

Grafiku 12. Udhëzimet për nxënës për shfrytëzimin e burimeve

III. Përfundime dhe rekomandime

Orët mësimore të vëzhguara në arsimin fillor dhe të mesëm të ulët janë dëshmi e praktikave të mësimeve të gjuhës shqipe. Këto praktika nganjëherë dallojnë në mes të mësimeve, mirëpo në përgjithësi prekin aspekte dhe rezultate të përbashkëta. Shkalla e integritetit të shkathtësive të

komunikimit, teksteve letrare dhe joletrare dhe të njohurive gjuhësore është e ndryshme në mes të mësimeve si individ, përndryshe, në përgjithësi, është pothuajse e njëjta qasje metodologjike me të cilën ata realizojnë mësimin. Shumica e mësimeve të përfshirë në vëzhgim janë të trajnuar në programe të ndryshme trajnime, si MKLSH, MNQ, Vlerësimi Formativ dhe në disa trajnime të tjera, mirëpo jo gjithmonë shfrytëzohen përvojat e trajnimeve në mësime. Kjo varet nga mësuesi dhe interesimi i tij për ta bërë mësimin sa më kreativ, interesante dhe të kapshme për fëmijë. Nuk janë vërejtur dallime të theksuara në mes të mësimeve të nivelit fillor dhe të mesëm të ulët dhe në mes të mësimeve të shkollave urbane dhe rurale. Vlen të përmendet se ka dallime në mësime në mes të mësimeve të cilët kanë ndjekur trajnime të njëjta. Nga disa praktikohen më shumë, kurse nga disa kanë praktikë më të kufizuar.

Mbështetur në të dhënat e nxjerra nga vëzhgimi në 24 orët mësimore të lëndës së gjuhës shqipe në arsimin e detyruar, në analizën dhe krahasimin e dokumenteve të planeve dhe të programeve mësimore dhe në analizën e planeve/përgatitjeve të mësimeve për orën e vëzhguar, vijmë në përfundim se:

- Planet mësimore të mësimeve, në të shumtën e rasteve, nuk janë udhërrëfyes për zhvillimin e aktiviteteve mësimore dhe për arritjen e rezultateve të planifikuara dhe nuk përgatiten nga të gjithë mësuesit.
- Aktivitetet e planifikuara nga mësuesit për orën mësimore të vëzhguar pjesërisht janë në funksion të arritjes së rezultateve apo objektivave të përcaktuar. Gjithashtu ka raste në të cilat aktivitetet janë planifikuar në përputhje të plotë me rezultatet e të nxënësve, mirëpo nuk janë realizuar të gjitha si rezultat i menaxhimit jo të mirë të kohës nga mësuesit.
- Shkalla e mësimit të integruar në mes të strukturave gjuhësore dhe teksteve letrare dhe joletrare dhe anasjelltas, edhe pse vërehet te një numër i konsideruar i mësimeve, mbetet ende sfidë për mësuesit, sidomos shkalla e integritetit të strukturave gjuhësore dhe e funksionit praktik të tyre. Integrimi i shkathtësive të të folurit, leximit dhe shkrimit janë më të dukshme dhe janë pjesë e punës së shumicës së mësimeve, megjithëse ende mbetet punë për t'u bërë.
- Teksti shkollor mbetet ende burim i vetëm i informacionit pothuajse për të gjithë mësuesit. Gjithashtu përdorimi i materialeve dhe i mjeteve të tjera mësimore (përdorimi i posterëve, fotografive,

ilustrimeve, punimeve të nxënësve apo punimeve të tjera, fletëzave me fjalë, fjali apo me tekste të ndryshme) në mbështetje të së cilave zhvillohen kreativiteti, aftësia për t'u përqendruar, imagjinata dhe shumë të tjera, ende nuk kanë përfshirje dhe përdorim të mjaftueshëm nga shumica e mësimeve.

- Mësimeve të përfshirë në hulumtim kanë nevojë të përkrahen profesionalisht në planifikimin mësimor bazuar në rezultate mësimore, në praktikën e mësimit që zhvillojnë shkathtësitë e komunikimit të nxënësve dhe në praktikën e mësimit që promovojnë qasjen e integruar në mësime dhe gjuhës shqipe.

Përfundimet e punimit të pasqyruara më lart na sugjerojnë që rekomandimet kryesore të dalin nga ky punim të jenë: 1) Mbështetja e mësimeve në fushën e planifikimit mësimor bazuar në qasjen e integruar të mësimit së gjuhës shqipe dhe fushave brenda saj duke përfshirë strukturat gjuhësore, shkathtësitë e komunikimit dhe tekstet letrare dhe jolettrare; 2) Lehtësimi i mësimeve në hartimin e orëve mësimore model në të cilat reflektohet integrimi i strukturave gjuhësore me shkathtësitë e komunikimit dhe me tekstet letrare e jolettrare, duke shfrytëzuar burime të ndryshme të informacionit dhe mjete të tjera mësimore mbështetëse.

Referencat

1. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2003) Plani dhe Programi mësimor 1.
2. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2004) Plani dhe Programi mësimor 2.
3. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005) Plani dhe Programi mësimor 3.
4. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005) Plani dhe Programi mësimor 4.
5. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005) Plani dhe Programi mësimor 5.
6. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2003) Plani dhe Programi mësimor 6.

7. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2004) Plani dhe Programi mësimor 7.
8. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005) Plani dhe Programi mësimor 8.
9. Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë (2005) Plani dhe Programi mësimor 9.

Burime të tjera

Planet e mësimdhënësve për orën mësimore të vëzhguar